

prof. dr hab. Kamil Kardis
Uniwersytet Preszowski w Preszowie

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
Ks. ThLic. Emila Hoffmanna, pt. „Opcja preferencyjna na rzecz
ubogich w świetle zmian systemowych na przykładzie Rodziny
Wincentyńskiej”

Ocena merytoryczna pracy

Autor podejmuje w swej dysertacji zagadnienia jakościowo ważne, interesujące i aktualne w odniesieniu do obecnej rzeczywistości społecznej. Aktualność rozprawy jest związana z ogólnym kontekstem społeczno – politycznym współczesnego społeczeństwa ponowoczesnego. Najistotniejszymi problemami społeczno- ekonomicznymi współczesnego świata są: dysproporcje rozwojowe poszczególnych regionów i krajów, problem ubóstwa i głodu oraz niedożywienie, a także straty i marnotrawstwo żywności. Ubóstwo, które jest ściśle związane z nierównościami społecznymi w tym zwłaszcza z niesprawiedliwym podziałem dochodów występuje w różnych przejawach i rozmiarach na całym świecie. Najbardziej dotkliwym oraz niebezpiecznym rodzajem ubóstwa jest ubóstwo skrajne. Ze skrajnym ubóstwem związanych jest wiele negatywnych zjawisk takich jak: głód i niedożywienie, choroby i epidemie, wysoka śmiertelność oraz nieprawidłowy rozwój, brak dostępu do opieki medycznej oraz edukacji. Ubóstwo jest bardzo istotnym problemem społeczno- ekonomicznym o charakterze indywidualnym jak i społecznym. Występuje ono w różnych rozmiarach zarówno w krajach o niskim poziomie rozwoju społeczno- gospodarczego, ale także w krajach bogatych i wysoko rozwiniętych. Po przeanalizowaniu przedstawionej do oceny treści pracy doktorskiej stwierdzam, że problematyka zawarta w dysertacji bez wątpienia zasługuje na szczególną uwagę. W rozprawie zostały podjęte zagadnienia interesujące, aktualne i doniosłe zarówno w sferze naukowych dociekań, jak i praktycznych rozstrzygnięć.

Wracając do kontekstu recenzowanej pracy doktorskiej, globalna demokracja, w której moralność jest zastępowana świadomością prawną i formalnymi przepisami, staje się często kolejną formą systemu totalitarnego, który gardzi ludzkim życiem w imię rzekomo wolnościowych praw człowieka, dokonuje selekcji ludzi w zmedykalizowanym i witalnym społeczeństwie, w którym nie ma miejsca dla osób ubogich, starszych, chorych,

niepełnosprawnych i nienarodzonych. Paradoks polega na tym, że w tym demokratycznym i wolnym społeczeństwie promuje się kulturę odrzucenia, niepohamowanej chciwości i obojętności na ludzkie cierpienie i niedolę. I jak słusznie zauważa Autor pracy we wstępie, na s. 18: *„Dzięki rewolucji technologicznej, przepływowi towarów i rozwojowi handlu, poprawiła się sytuacja życiowa wielu ludzi, zwłaszcza na półkuli północnej, ale nadal wielu ludzi, a jest ich większość, nie ma i nigdy nie będzie miało dostępu do zdobyczy techniki i suto zastawionego stołu cywilizacji zachodniej.“*

W kontekście powyższych uwag z całą pewnością należy stwierdzić, że recenzowana praca doktorska wpisuje się w nurt dyskusji nad kondycją społeczeństwa globalnego i stanowi ważny wkład w refleksję nad zjawiskiem globalizacji generującej coraz to bardziej nowe formy ubóstwa, stanowiącej wyzwanie nie tylko dla rządzących tego świata, ale instytucji kościelnych, które od wieków realizują konkretne działania na rzecz wsparcia i pomocy ubogim. W tym kontekście autor dysertacji podejmuje wieloaspektową analizę koncepcji zmiany systemowej, która jest głównym tematem spotkań Zgromadzenia Misji, jak również nowej struktury, która zaczęła powstawać na początku lat 90-tych i otrzymała nazwę Rodziny Wincentyńskiej, skupiającej około 150 gałęzi, które przywołują św. Wincentego jako swojego patrona i inspirują się jego dziełem i charyzmatem. Na uwagę zasługuje przede wszystkim opracowanie przez Autora tak nowatorskiego i oryginalnego zagadnienia priorytetowego wyboru ubogich w Kościele, a także diagnoza funkcjonowania koncepcji zmiany systemowej w praktyce. Temat ten, bowiem nie jest w literaturze przedmiotu poddany szczegółowej analizie teoretycznej czy badaniom empirycznym. Z tego względu recenzowaną pracę należy traktować jako szczególnie nowatorskie, aktualne i oryginalne dzieło naukowe.

Autor dysertacji we wstępie stanowił główny cel badawczy, którym jest próba dogłębnej analizy zmiany systemowej jako realizacji priorytetowego wyboru ubogich w Kościele w ciągle zmieniającym się zglobalizowanym świecie współczesnym. Z tak ujętego problemu badawczego wypływają pytania szczegółowe, stanowiące zakres problematyki badawczej rozprawy, które można sformułować w następujących zagadnieniach:

- Makro i mikrostrukturalna konceptualizacja i deskrypcja głównych pojęć stosowanych w pracy.
- Założenia teoretyczne zjawiska globalizacji jako jednej z przyczyn wzrostu ubóstwa w skali globalnej oraz powstawania nowych jego form.
- Cechy konstytutywne i tożsamość Rodziny Wincentyńskiej.
- Postulaty duszpasterskie Rodziny Wincentyńskiej w kontekście realizacji zmian

systemowych

- Analiza poszczególnych dzieł i inicjatyw Rodziny Wincentyńskiej.

2. Bibliografia

Zawarty problem badawczy oraz wynikające z niego pytania szczegółowe autor rozprawy rozwiązał przy pomocy szeroko rozbudowanej bazy źródłowej, którą stanowiły, ze względu na charakter pracy i metody w niej zastosowane krajowe i zagraniczne pozycje bibliograficzne odnoszące się do zakresu prezentowanej problematyki. Całość bibliografii zastała podzielona na: literaturę źródłową, literaturę przedmiotu i pomocniczą. Tak przyjęta formuła podziału bibliografii jest poprawna, a ponadto merytorycznie jak i formalnie w pełni uzasadniona w odniesieniu do przedmiotu analiz dotyczących specyfiki omawianego zagadnienia. Z całą stanowczością należy podkreślić, że przedstawione pozycje bibliograficzne uwzględniają najważniejsze opracowania w zakresie poruszanej problematyki.

3. Metody

W pracy wykorzystano metody stosowane w naukach teologicznych i społecznych. Autor rozprawy zastosował następujący porządek metodologiczny: określenie problemu badawczego, studium oraz analiza materiałów źródłowych pod kątem dotychczasowego stanu badań z dziedziny nauczania społecznego Kościoła, polityki społecznej, synteza analiz i sformułowanie wniosków teoretycznych z uwzględnieniem postulatów badawczych. Zastosowanie powyższych metod pozwoliło uzyskać całościowy obraz analizowanej problematyki, głębiej zdiagnozować badany problem i sformułować własne wnioski i postulaty. Wspomniane założenia metodologiczne zostały uzupełnione metodą analizy treści wewnętrznych dokumentów Rodziny Wincentyńskiej oraz obserwacją uczestniczącą, która jednak nie została *explicite* zasygnalizowana w pracy. W tym kontekście sugerowałbym bardziej precyzyjnie określić założenia metodologiczne pracy w postaci odrębnego rozdziału metodologicznego, szczegółowo opisującego przyjęte parametry badania.

4. Konstrukcja rozprawy

Logiczną konsekwencją przyjętych założeń metodologicznych jest proponowana struktura pracy doktorskiej. Praca składa się z pięciu rozdziałów które są między sobą powiązane logicznie oraz uporządkowane zgodnie z zawartą we wstępie problematyką badawczą. Zarówno rozdziały, jak i paragrafy posiadają wprowadzenie i podsumowanie zawartości analiz. Konstrukcja rozprawy jest logiczna, a poszczególne rozdziały i zawarte w nich paragrafy wyczerpują problem analizowany w rozprawie.

Pierwsza część pracy poświęcona jest wprowadzeniu w problematykę i konceptualizacji pojęć używanych w pracy. Autor wykazuje się umiejętnością nie tylko opisowego definiowania poszczególnych pojęć, ale także analizowania i interpretowania poszczególnych wymiarów zagadnienia w kontekście interdyscyplinarnym posługując się najważniejszymi dokumentami nauczania społecznego Kościoła. Opisując cechy konstytutywne współczesnej rzeczywistości autor podsumowuje, iż żyjemy w świecie globalnego i immanentnego ryzyka, przenikającego różne obszary mikro-, mezo- i makroprzestrzeni ludzkiej społeczności. Powstają kryzysy humanitarne, ubóstwo się globalizuje, prawa człowieka są tłumione. Ubóstwo w tym kontekście nie jest problemem tylko i wyłącznie krajów rozwijających się, ale i rozwiniętych. Zarówno w Europie, jak i w USA obserwujemy utratę miejsc pracy, marginalizację, rosnącą liczbę osób bez pracy, bez wykształcenia, bez dokumentów uprawniających do obywatelstwa, kwitnący handel narkotykami, handel ludźmi, migrację. Odpowiedzią na zaistniałą sytuację jest globalizacja chrześcijańskiej miłości, która poszukuje konkretnych form wyrazu i konkretnych osób, oraz wizja priorytetowego wyboru ubogich, które autor poddał analizie w dalszych częściach rozprawy. Autor, na podstawie przeprowadzonej analizy treści dokumentów Zgromadzenia, w sposób kompleksowy przedstawia poszczególne parametry chrześcijańskiej Charitas – miłości ofiarnej do „drugiego” człowieka, w którym rozpoznaje swojego „bliźniego”, wraz z empatią, wczuciem się do sytuacji drugiego i jego akceptacją, tworząc fundament prosocjalności. Wyrażał się on w postawie Wincentego a Paolo bycia ojcem ubogich, poprzez świadczenie usług pomocowych i pomocniczych. Ta ostatnia polegała na opiece nad rannymi oraz rozdawaniu żywności i odzieży mieszkańcom terenów dotkniętych klęską. Koncepcja zmiany systemowej jako realizacja priorytetowego wyboru ubogich w Kościele Św. Wincentego a Paolo jest oparta na duchu współpracy i koordynacji działań. Pomoc skuteczna bowiem oprócz chęci zakłada także pewien stopień wiedzy oraz umiejętności praktycznych, czyli profesjonalność. Bez niej pomoc byłaby nie tylko nieskuteczna, lecz także dyletancka. W tym celu powołano Komisję ds. Zmian Systemowych, której zadaniem jest koordynacja różnych działań Rodziny Wincentyńskiej, aby lepiej służyć ubogim i pomagać im wyjść z błędnego koła ubóstwa. Rodzina realizuje charyzmat w sposób systematyczny poprzez organizację sekretariatów, archiwów, banków danych i dokumentów. Poszukuje także nowych form pomocy ubogim, takich jak obecność przedstawicieli różnych gałęzi w instytucjach ponadnarodowych i międzynarodowych, takich jak ONZ, UNESCO, FAO, UE, Papieska Rada Cor Unum; w środkach komunikacji na wszystkich poziomach, itd. Im większa jest potrzeba oraz im bardziej jest komplikowana, tym bardziej wymaga większego i

solidniejszego przygotowania. Autor przedstawia zatem w pracy szczegółowe cechy formacji Rodziny Wincentyńskiej i jej założenia. Rodzina liczy obecnie około 150 rodzin duchowych, które albo zostały założone bezpośrednio przez Wincentego a Paulo, albo wywodzą się z jego duchowości.

W świetle powyższych analiz, rozprawa doktorska w oparciu o przeprowadzone badania ukazuje też aktualne postrzeganie osób ubogich i wykluczonych w społeczności współczesnego Kościoła na przykładzie działalności Rodziny Wincentyńskiej. W sposób prawidłowy, oparty na teoretycznych rozważaniach jak i na wynikach badań (analiza treści źródłowych dokumentów), ukazuje miejsce osób ubogich w Kościele i formy wsparcia tych osób poprzez Zgromadzenie Wincentego a Paulo. Autor dokonuje swoistego przeniesienia konstrukcji teoretycznej do perspektywy duszpasterskiej. W tym kontekście wysoko oceniam i pragnę podkreślić sformułowane przez autora konkretne rekomendacje, które zawarte są w końcowych częściach recenzowanej pracy. Rekomendacje te mają przyczynić się do poprawy jakości wsparcia społecznego na rzecz osób ubogich, a także zdynamizować i usprawnić działania podmiotów, instytucji odpowiedzialnych za opiekę nad tą grupą, aby służba ubogim była jak najbardziej kompetentna i skuteczna. Strategie pomocy mają być oparte na doświadczeniu, które może pomóc w tworzeniu projektów zmian systemowych. Koncentrują się one na osobach, współodpowiedzialności, zadaniach, a ich celem jest umożliwienie śledzenia postępów całego projektu.

5. Ocena formalnej strony rozprawy

Od strony formalnej recenzowana praca doktorska ma logiczną strukturę. Język oraz styl jest komunikatywny. Zauważa się płynność w toku rozumowania, bez zbędnych komplikacji oraz dygresji. Treść jest przepracowana w oparciu o liczną literaturę tak krajową jak i obcojęzyczną. Pracę należy uznać za komplementarną i jako taką za wartościową, poszerzającą obszar wiedzy o nowe zagadnienia. Dlatego polecam ją opublikować.

Korzystając z przywileju recenzenta stawiam pytania:

- Jaka jest geneza i kontekst paradygmatu podnoszonego przez papieża Franciszka - *Globalizacja obojętności i kultura odrzucenia?*

- W jaki sposób można realizować zasady nowej ewangelizacji, o których ksiądz pisze w antychrześcijańskiej i dechrystianizowanej przestrzeni Wspólnoty Europejskiej?

Konkluzja

Oryginalnie i interesująco napisana rozprawa doktorska ma charakter interdyscyplinarny i obejmuje całokształt szeroko rozumianej problematyki wsparcia społecznego osób ubogich z perspektywy nauczania społecznego Kościoła, w tym ogromnego dorobku Rodziny Wincentyńskiej na polu realizacji zmian systemowych. Publikację należy uznać za komplementarną i jako taką godną gorącego polecenia. Uważam, że cel badań został osiągnięty przy pomocy poprawnej metody naukowej. Ostateczne tezy rozprawy są wystarczająco poprawne i zasadne. Rozprawa doktorska w oparciu o przeprowadzone badania teoretyczne ukazuje aktualne postrzeganie osób ubogich w społeczności współczesnego Kościoła. W sposób prawidłowy, oparty na teoretycznych rozważaniach jak i na empirycznych wynikach badań, ukazuje miejsce osób ubogich w Kościele i formy wsparcia tych osób poprzez wspólnotę Wincentego a Paulo. Niniejsza praca w sposób dodatni przyczynia się do budowanie świadomości społecznej i uwrażliwiania jej na obecność osób ubogich. Praca ta może przyczynić się do budowania programów duszpasterskich aplikowanych do formacji wspólnot kościelnych w celu większej aktywności ewangelizacyjnej. Wyrażam przekonanie, że praca o. ThLic. Emila Hoffmanna spełnia wszystkie warunki stawiane pracom doktorskim i może być podstawą do kontynuowania dalszych etapów przewodu doktorskiego, celem uzyskania stopnia naukowego doktora.

Preszów 21.03.2022 r.

prof. dr hab. Kamil Kardis